

rudaí-beo

An inchinn, na céadfaí agus freagairtí tapa: cé chomh tapa is féidir leat freagairt?

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh le taispeántas don rang iomlán ina ligtear do rialóir titim: beireann duine deonach ar rialóir 30 cm atá ag titim, idir a ordóg agus a mhéar, gan aon chomhaireamh síos, agus ansin insíonn an rang céard a rinne na súile, an inchinn agus na méara díreach anois. Roghnaíonn na grúpaí comparáid amháin (súile réidh i gcoinne aird tarraingthe ar rud eile, nó an lámh scríbhneoireachta i gcoinne na láimhe eile), scríobhann siad tuar ar thábla torthaí na Dialainne Imscrúdaithe, agus roinneann siad ina mbeirteanna le trí thriail a dhéanamh do gach socrú. Cuirtear faid láir na mbeirteanna le chéile ar an taifeadán sonraí ar an gclár bán idirghníomhach chun barrachairt a dhéanamh. Críochnaigh le plé, bunaithe ar an scáileán amháin, faoina léiríonn an fhianaise maidir le spórt agus le bóithre na hÉireann.

Cuspóirí foghlama

- Mínigh go nglacann an inchinn eolas isteach ó na céadfaí agus gur féidir léi freagairtí an-tapa a spreagadh sula bpleanálaimid gach céim
- Cabhraigh le himscrúdú ar am freagartha a dhearadh agus a dhéanamh, ag comparáid idir dálaí ar nós súile réidh i gcoinne aird tarraingthe ar rud eile
- Taifead na faid freagartha ó thriail go triail agus cuir i gcomparáid iad, agus pléigh conas a fhágann taighde ar am freagartha an spórt agus na bóithre níos sábháilte

Roimh an gclog: réiteach

Comhair rialóir 30 cm amháin do gach beirt a bheidh ag tomhas roimh an gceacht, ní rialóir amháin do gach grúpa de cheathrar. Socraigh an cheist a úsáidfídh an rang le haird a tharraingt (an dath is fearr leat nó 7 + 5) ionas go n-úsáidfear an modh céanna i ngach triail le haird tarraingthe. Roghnach: mála tadhaill amháin do gach grúpa le 4–5 rud bog ón seomra ranga, ach amháin má bhíonn am fágtha tar éis na faid láir a bheith déanta. Oscail an taifeadán sonraí idirghníomhach ar an gclár bán idirghníomhach.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
rialóir 30 cm	1	beirt	seomra ranga	stíall láidir chairtchláir marcáilte i gceintiméadair le peann
mála tadhaill (mála bog éadaigh nó mála páipéir)	1	grúpa	seomra ranga	stoca teimhneach nó clúdach piliúir glan
rudaí sábháilte don mhála tadhaill (scriosán, cnaipe mór, olann chadáis, bonn airgid, giota gearr de pheann luaidhe)	5	grúpa	seomra ranga	stáiseanóireacht an tseomra ranga agus rudaí nádúrtha glana ar nós sliogáin mhín
leathanach den Dialann Imscrúdaithe (tábla torthaí)	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	tábla línithe i gcóipleabhar an dalta le dhá líne ag an mbarr don chomparáid agus don tuar, agus ansin colún don socrú agus colúin do thrí thriail

Pointe sábháilteachta

Ní cheadaítear rialóirí a luascadh ná a chaitheamh; coinnítear rialóirí amach ó na súile agus ó na cluasa. Rudaí boga amháin sa mhála tadhaill. Is féidir le daltaí nach mian leo breith ar an rialóir é a ligean anuas nó na torthaí a thaifeadadh ina ionad sin.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Taispeántas amháin: ná tabhair amach aon rialóir fós. Iarr ar dhuine deonach a ordóg agus a mhéar a oscailt timpeall 2 cm óna chéile, coinneigh ceann an nialais eatarthu, lig don rialóir titim gan comhaireamh síos, agus lig don rang a rá cá háit, go garbh, ar rugadh air. Fiafraigh an plean mall nó freagairt thapa a bhí ann; bailigh trí nó ceithre fhreagra le chéile in aon abairt amháin a ainmníonn na súile, na méara agus an inchinn ag obair le chéile.
- **D'inchinn agus do chéadfaí:** Ná scríobh ach dhá fhocal ar an gclár: freagairt agus fad freagartha. Lig don rang na focail inchinn agus céadfaí a sholáthar ón taispeántas. Léirigh tús iomlán an tuair os ard uair amháin (N'fheadar / Tuaraim / Tástálaim / Thug mé faoi deara / Sílim) ionas gur féidir leis na grúpaí an patrún a leanúint. Críochnaigh leis an tseiceáil ordóg sula dtosaíonn an phleanáil.
- **Céard a gheobhaimid amach?:** Roghnaíonn na grúpaí comparáid amháin as an dá cheann ar an gclár agus scríobhann siad (1) cén chomparáid agus (2) cén socrú ina mbeidh an fad níos giorra agus cén fáth, ar na línte tuair ag barr tábla na Dialainne Imscrúdaithe. Athluaigh na rudaí a fhanann mar an gcéanna i dtástáil chothrom: an rialóir céanna, an nialas idir na méara, an bhearna chéanna ag an tús, an duine céanna ag breith air, trí thriail, an luach láir. An té nach mian leis breith air, ligeann sé an rialóir anuas nó taifeadann sé na torthaí.
- **Beir ar an rialóir:** Léirigh uair amháin eile conas an rialóir a ligean anuas, breith air idir ordóg agus méar, agus an léamh a dhéanamh ag imeall uachtarach na méire; meabhraigh dóibh gur freagairt níos moille atá i gceist le huimhir níos mó. Tabhair na 12–14 nóiméad iomlána do na beirteanna: rialóir amháin do gach beirt, trí thriail do gach socrú, agus ciorcal a tharraingt timpeall ar an luach láir (nó meán dhá thriail, agus lipéad air, más gá). Más é súile réidh i gcoinne aird tarraingthe an chomparáid, cuireann gach duine a ligeann an rialóir anuas an cheist chomhroinnte díreach ag an nóiméad a ligtear an rialóir. Fág an mála tadhaill ar lár mura bhfuil an dá luach láir déanta cheana.
- **Tabhair faoi deara céard a d'athraigh:** Spreag 'Thug mé faoi deara...' agus 'Mhóthaigh mé...' roimh aon chonclúid. Mol seiceálacha nithiúla a oireann dá gcomparáid: breith luath nó déanach, bearna idir na méara a d'athraigh nuair a bhí a n-aird tarraingthe, níos mó iarrachtaí a theip leis an lámh eile. Má d'athraigh beirt dhá rud ag an am céanna, abair go macánta nach bhfuil sé sin chomh cothrom.
- **Cuirimis ár bhfaid le chéile:** Oibrigh an taifeadán sonraí ar an gclár bán idirghníomhach. Ní thugann gach beirt a bhí ag tomhas ach an dá luach láir atá acu (nó na meáin a bhfuil lipéad orthu): ná déan aon athríomh ar an gclár. Má roghnaigh na grúpaí comparáidí éagsúla, cuir sonraí comparáide amháin le chéile ar dtús. Fiafraigh cén barra is airde agus an gciallaíonn barra níos airde freagairt níos tapa nó níos moille, agus ansin cuir meán an ranga ar siúl nuair a bhíonn an dá shocrú chéanna ag go leor beirteanna.
- **Céard a léiríonn an fhianaise?:** Taispeáin na barraí agus na luachanna láir, ní tuairimí. Déan idirdhealú idir an fad níos faide a tomhaiseadh agus an tátal go raibh an inchinn níos gnóthaí. Déan nasc le cúl báire CLG nó le rothaí ag soilse tráchta gar don scoil, agus le taighdeoirí a úsáideann fianaise faoi am freagartha chun traenáil, comharthaí agus leagan amach bóithre níos sábháilte a cheapadh. Tabhair aitheantas do na beirteanna a thug triail éagothrom faoi deara.

Cad ba cheart a fheiceáil

Is minic a bheirtear ar an rialóir thart ar 15–30 cm nuair a bhíonn an páiste réidh nó ag úsáid na láimhe scríbhneoireachta; is minic a bhíonn trialacha le haird tarraingthe nó leis an lámh eile roinnt ceintiméadar níos faide. Is fíorshonraí iad forluí agus uimhreacha arda, ní teip. Beirt a bhfuil cuma níos tapa ar a mbreitheanna le haird tarraingthe, is gnách go raibh siad ag súil leis an titim roimh ré nó gur leathnaigh siad an bhearna idir na méara: iarr orthu é a dhéanamh arís ó thosach socair, agus an cheist chomhroinnte á cur díreach nuair a ligtear an rialóir.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Bíonn a fhios ag an lámh céard atá le déanamh agus bogann sí léi féin: níl baint dáiríre ag an inchinn leis.** Rianaigh an cosán ar an taispeántas: feiceann na súile an rialóir ag bogadh, faigheann an inchinn an teachtaireacht, agus ansin fáisceann na méara air. Iarr orthu an slabhra trí chéim a rá os ard roimh an gcéad triail eile.
- **Ciallaíonn barra níos airde nó uimhir níos mó ceintiméadar freagairt níos tapa.** Coinnigh suas dhá rialóir, ceann ag marc breithe 15 cm agus an ceann eile ag 25 cm, agus fiafraigh cé acu breith a thóg níos mó ama. Athluaigh: ciallaíonn fad freagartha níos faide freagairt níos moille.
- **Is comparáid chothrom í fós má athraítear an lámh agus má chuirtear ceist sa triail chéanna.** Stad agus fiafraigh céard é an t-aon rud amháin a athraímid. Iarr ar an mbeirt é a dhéanamh arís agus gan ach an chomparáid a roghnaigh siad a athrú, ionas go mbeidh an bhrí chéanna le gach barra sa chairt ranga.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Tabhair an tús abairte seo dóibh ar na línte tuair: Sílim go mbeidh an fad breithe níos faide nuair a... mar...; tabhair ról an taifeadóra nó ról an duine a ligeann an rialóir anuas dóibh má chuireann an bhreith brú orthu. • Glac le meán dhá thriail chothroma do gach socrú, agus lipéad air, mura bhfuil sé réadúil trí thriail a dhéanamh i gceart.	• Nuair a bheidh ciorcal timpeall ar an dá luach láir, iarr orthu nóta cúramach amháin 'Thug mé faoi deara...' a scríobh faoin mbearna idir na méara, faoin uainiú nó faoi iarrachtaí a theip, sula gcuirtear na torthaí le chéile. • Iarr orthu luach láir a mbeirte a chur i gcomparáid le meán an ranga ar an taifeadán sonraí agus a rá an raibh siad níos tapa, níos moille nó cosúil leis.	• Iarr orthu a mheas os ard cé chomh chothrom is a bhí an tástáil: rud amháin a d'fhan mar an gcéanna agus botún amháin a d'fhéadfadh triail a chur as a riocht. • Leathnaigh an plé ar an bhfianaise: iarr orthu fad freagartha níos faide a nascadh le sábháil i gcluiche CLG nó le crosaire gar don scoil, agus a rá céard a chiallaíonn na huimhreacha don tsábháilteacht.

Nasc traschuraclaim

Nasc le Matamaitic (Sonraí): cuireann na daltaí luachanna láir le chéile, léann siad an barra is airde agus cuireann siad torthaí na mbeirteanna i gcomparáid le meán an ranga.

